

Samverkan mellan fritidshemmet och skolan

En studie om hur fritidspersonal upplever att samverkan mellan fritidshemmet och skolan ser ut

Av: Maria Larsson

Handledare: Elisabeth Wollin Elhouar

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Kandidatuppsats 15 hp

Självständigt arbete | Vårterminen 2016

Grundläroutbildningen med interkulturell profil med inriktning mot fritidshem
erfarenhetsbaserad

Abstract

The purpose of my survey is to find out how much and in which way after school care teachers cooperate with the teachers in school. In the survey the work between after school care and school will be elucidated. It will examine what works well but also what doesn't work so well around the cooperation. The survey method is qualitative interviews. A total of four after school care teachers were interviewed. I have chosen to analyse the interviews through an interactionist approach.

The results of the survey show that it is very different from one workplace to another. In some workplaces there is a lot of cooperation and often in the way of class divided in half where the teacher in school has one half and the after school care teacher has the other one. But in some workplaces the cooperation is not existent, instead the after school care teachers are used as assistants to a student or to the teacher. The one thing that was observed in the survey was that everyone was positive to cooperation, but in some workplaces it was problematic. The survey shows that the biggest barrier for a successful cooperation is bad communication and too little planning time. The survey also brings up the fact that we take different characters in different situations.

Keywords: after school care teachers, teachers, after school care, school, cooperation, characters

Sammanfattning

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur mycket och på vilket sätt fritidspersonalen samverkan med lärarna. I uppsatsen kommer samarbetet mellan skola och fritids belysas. Det kommer att undersökas om och vad som fungerar bra men även ta upp problematiken som finns kring samverkan. Undersökningens metod är kvalitativa intervjuer. Totalt intervjuades fyra pedagoger som arbetar på fritidshem. Jag har valt att analysera mina intervjuer med ett interaktionistiskt synsätt.

Resultatet av undersökningen visar att det ser väldigt olika ut, på olika arbetsplatser. På vissa arbetsplatser samverkas det mycket och ofta genom halvklasser som delas upp mellan fritidspersonal och läraren. Medan på andra arbetsplatser ser samverkan ut så att fritidspersonalen är assistenter till elever eller läraren. Det som uppmärksammas i undersökningen är att alla har en positiv inställning till samverkan, men att det på vissa arbetsplatser förekommer en problematik. Undersökningen visar att största hindret för en lyckad samverkan är dålig kommunikation, för lite planeringstid och utbildad personal. Undersökningen tar också upp att vi alla intar olika roller, i olika situationer.

Nyckelord: fritidspersonal, lärare, fritids, skola, samverkan, samarbete, roller

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	s.1
1.1 Syfte och frågeställning.....	s.1
2. Tidigare forskning.....	s.2-3
2.1 Fritidshemmets historik.....	s.4
2.2 Samverkan mellan skola och fritids.....	s.5
3. Teoretiska utgångspunkter.....	s.6
4. Undersökningsmetod.....	s.7
4.1 Urval.....	s.8
4.2 Etiska övervägande.....	s.9
4.3 Presentation av informanter.....	s.10
5. Resultat och analys.....	s.10
5.1 ”Läraren ser oss som barnpassare”.....	s.10
5.2 Planeringstid och utbildning.....	s.14
5.3 ”Bara inte någon säger till mig vad jag ska göra”.....	s.17
5.4 ”Det sitter i väggarna.....	s.19
5.5 ”Aldrig att dom säger till oss vad vi ska göra, då är det nog snarare vi som säger till”.....	s.21
5.6 ”Överens om att det inte är som det borde”.....	s.23
6. Diskussion och slutsats.....	s.24
7. Referenser.....	s.28
7.1 Bilagor.....	s.30

1. Inledning

I läroplanen Lgr 11 (Skolverket 2011 s.16) står det att det ska finnas ett samarbete mellan fritidshem och skola för att berika elevernas utveckling och lärande. Vidare står det att läraren ska utbyta kunskaper och erfarenheter med fritidspersonal. Fritidshemmet ska även komplettera skolans uppdrag. I de Allmänna råden för fritidshem kan man läsa att det på många håll skett en integrering av verksamheterna fritidshem och skola. Genom att personalen i de olika verksamheterna i stor utsträckning arbetar tillsammans skapas de bästa möjliga förutsättningar för elevernas utveckling och lärande (Skolverket 2014 s.13). Då jag själv utbildar mig till grundlärare mot fritidshem fann jag det mycket intressant och relevant att ta reda på hur och hur mycket det samverkas mellan skola och fritids. Stämmer skolverkets ord om att det i stor utsträckning samverkas mellan de olika verksamheterna?

Nyfikenheten kring detta har väcks inom mig då jag arbetat på olika skolor och med olika arbetssätt. När jag började min utbildning till grundlärare mot fritidshem på Södertörns högskola kom jag i kontakt med många fritidspedagoger som arbetat på flera olika skolor runt om i Stockholm. I våra diskussioner kom ofta samverkan med skolan upp och vi hade alla olika erfarenheter. Dock kunde jag ofta urskilja ett missnöje från många, att de inte riktigt arbetade som de ville. Min nuvarande arbetsplats med den klass jag arbetar mot har visat mig ett fint samarbete mellan fritidshemmet och skolan. Läraren och jag har ett samarbete som är ömsesidigt och som vi tror gynnar eleverna allra bäst. Vi arbetar mycket i halvklasser, där vi kombinerar traditionellt lärande med praktiskt lärande. Dock är detta första gången jag upplever samverkan på detta sätt och när jag hört mig för verkar det som det är väldigt få fritidspersonal som arbetar på detta vis.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med min undersökning är att synliggöra hur personal på fritidshem samverkar med skolan. Jag är särskilt intresserad av att ta reda på *hur* samverkan ser ut och hur mycket det samverkas mellan skola och fritids.

Frågorna jag ställer mig är:

- På vilket sätt samverkar personal i fritidshem med skolan?
- Hur mycket samverkar personal i fritidshem med skolan?

2. Tidigare forskning

I denna del kommer jag framföra forskning som jag kopplar till min undersökning kring samverkan mellan fritids och skolan. Jag finner följande forskning relevant för min undersökning då de alla tar upp samverkan mellan skola och fritids. De tar upp problematiken kring denna samarbetsform, historia och andra bidragande faktorer varför det inte är helt lätt med en samverkan mellan skola och fritids.

Ann Pihlgren är forskare i pedagogik, lärarutbildare och skolutvecklare. Hon har bland annat skrivit böckerna *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget* (Pihlgren 2015) och *Fritidshemmet:fritidslärarens uppdrag på fritidshemmet och i skolan* (Pihlgren 2011). I dessa böcker tar hon upp fritidslärarens yrkesroll och hur man kan samverka med skolan. Hon tar upp både vinster och problemområden med samverkan.

Ann Pihlgren (2015 s.22) beskriver hur lärarutbildningen gått från fritidspedagog till fritidslärare. Detta innebär att fritidsläraren blir behörig i ett eller flera praktiska ämnen, samt fritidspedagogik. Hon beskriver hur man kan samverka genom att till exempel matematikläraren har halva klassen i klassrummet och går igenom talbegrepp, medan fritidsläraren kan ha andra halvan och till exempel ha utomhusmatematik.

Vidare tar hon upp olika förklaringar till varför samverkan inte fungerar bra, bland annat lokaler, arbetstider, styrdokument med mera. Hon skriver om att en anledning till att fritidshemmen hamnar i bakgrunden är att skolan är en lagstadgad verksamhet och fritidshemmet är frivilligt. Men trots det är 90 % av 6-9 åringar i storstäder inskrivna på fritids, vilket innebär att den verksamheten faktiskt omfattar de flesta barnen i yngre åldrar. Att sedan skollärovervakningen ofta saknar kompetens om fritidshemmet och dess uppdrag bidrar till att personalen upplever att uppdraget är otydligt eller oviktigt (Pihlgren 2015 s.24-25).

Malin Rohlin är forskare och fritidspedagog och har bland annat skrivit böckerna *Fritidshemmets historiska dilemman: en nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan* (Rohlin 2013) och *Meningsskapande fritidshem- en studio som arena för multimodalt lärande* (Rohlin 2013). I dessa böcker tar hon upp samverkan mellan skola och fritids och vad

fritidshemmets uppdrag egentligen är. Hon tar upp bakgrunden till hur fritids kom till och hur det har utvecklats under åren, samt problematiken kring samverkan mellan skola och fritids.

Hon beskriver att det är i spänningsfältet mellan skolans och samhällets behov som fritidshemmets verksamhet definieras. Hon visar på att dagens fritidshem styrs och har styrts av olika intressen och aktörer under olika tidsperioder.

Björn Haglund är forskare och universitetslektor i teoretisk filosofi. Han undervisar på lärarutbildningen och hans forskningsintresse riktas mot fritidshem och begreppet fritids. Han har bland annat skrivit boken *Fritidspedagogik- fritidshemmets teorier och praktiker* (2011) ihop med Anna Klerfelt som är fritidspedagog och docent i pedagogik. I denna bok bidrar de till att tydliggöra fritidspedagogik samt till diskussionen kring betydelsen av fritidspedagogik.

Monica Hansen är pedagog och skrev om *Yrkeskulturer i möte, läraren, fritidspedagogen och samverkan* i sin avhandling 1999 (Hansen 1999). I den tar hon upp samverkan mellan skola och fritidshem och problematiken som uppstår när detta ska ske. Monica har undersökt närmare både på lärarens och fritidspersonalens perspektiv i en samverkan för att få mer förståelse för de olika yrkesgrupperna. Hon har gjort en analys av respektive yrkeskultur. Hon tar upp skillnaderna i normer, värderingar och arbetssätt mellan lärare och fritidspersonal.

Gunilla Fredriksson skrev boken *Integration förskola-skola-fritidshem går det?: utvärdering av en försöksverksamhet med integration/samverkan mellan förskola-skola-fritidshem på Syskonstugan i Tungelsta 1985* (Fredriksson 1985). I den följer hon en försöksverksamhet med samverkan mellan skola och fritids, här får vi insikt i det som gått bra och det som gått mindre bra. Problematiken lyfts upp och vi får även höra inblandad personal berätta hur de upplevde det hela. Detta skedde på 1980-talet men jag tycker det är relevant för jag insåg ganska snabbt att mycket av de svårigheter de upplevde då, är fortfarande aktuella idag.

Anna Grettve (2015 s.13) skriver att den nya skollagen började gälla 2011 och i den står det tydligare om fritidshemmets uppdrag, att stimulera elevernas utveckling och lärande. Anna Grettve säger själv att detta har gjort att fritidshemmet fått en närmare koppling till skolan.

När de allmänna råden för fritidshemmet skapades framkom det under processen att det området som kändes viktigast och mest betydelsefullt var samverkan mellan fritidshemmet och skolan.

Många som blev tillfrågade upplevde att det saknades struktur och former för hur samverkan skulle se ut i verksamheten och att det var otydligt på vem ansvaret låg. Många upplevde också att ledningen ofta var otydlig med hur samverkan skulle fungera. I flera fall fick personalen själva skapa en struktur och former kring samverkan, vilket innebar att samverkan såg väldigt olika ut på olika skolor. Vidare skriver Grettve att för att få en lyckad samverkan krävs det att flera parter deltar på samma villkor. De allmänna råden är skriva utifrån fritidshemmets perspektiv, men personal från övriga verksamheter behöver delta för att få till den bästa samverkan. (Grettve 2015 s.14 och s.19)

2.1 Fritidshemmets historik

Malin Rohlin (2011 s.14) skriver i sin avhandling om hur fritidshemmets former och styrningsram varit olika genom decennierna. När industrialismen kom på 1800-talet växte sig städerna större och arbetsdagarna var långa för de som arbetade. Detta gjorde att många barn drev omkring på gatorna, vilket upplevdes som ett problem, speciellt i storstäderna. Så tiden mellan skolans slut och tills föräldrarna kom hem från deras arbete visade sig vara ett problem, därför bildades arbetsstugorna. Arbetsstugorna var som en praktisk skola, där barnen fick lära sig olika handarbeten och de var ofta nära placerad till skolan och samarbetade även med skolan. Här erbjöds tillsyn och omsorg som skulle förebygga skolk, tiggeri och att barnen drev omkring på gatorna, det serverades också ett mål mat. Detta kan anses som det första fritidshem som uppstod. Arbetsstugorna kallades under 1930-talet för eftermiddagshem och kom mer att vara en plats där det gavs utrymme för fria aktiviteter, som att vara ute, leka och läxhjälp, vilket innebar att arbetet inte längre var i fokus.

På 1970-talet kom det som kallas för ”moderna fritidshemmet”, i denna tid kom fler kvinnor in på arbetsmarknaden och samtidigt blev det tydligt att fler ensamstående mammor behövde omsorg för sina barn. Regeringen föreslog en förändring av organisationen grundskola, förskola och fritidshem i mitten av 1990-talet, nu skulle det vara en mer helhetssyn (Rohlin 2011 s.13-16). De styrdokument som gällde för fritidshemmen var Arbetsplan för förskolan (1976) fram tills Pedagogiskt program för fritidshem kom 1988. År 1998 kom en revidering av grundskolans läroplan, Lpo 94, som då också innehöll förskoleklassen och fritidshemmet. Eftersom fritidshemmen från början var till för de fattiga barnen kan det ha betydelse för hur man ser på de olika verksamheterna, både personal och övriga omgivningen. Första gången fritidshemmets uppdrag fick ett eget kapitel var 2011 i skollagen. (Hansen Orwehag 2015 s.44, se också Fredriksson 1985 s.16)

Så länge fritidshem och fritidspedagogik har funnits har fritidshemmets verksamhet granskats och ifrågasatts och även åsidosatts och tagits för given. Barns fritids blir allt viktigare och idag står fritidshemmets verksamhet inför avgörande förändringar. (Haglund & Klerfelt 2015 s.5)

2.2 Samverkan mellan skola och fritidshem

Trots att båda dessa yrkesgrupper alltså möter samma barn, har de, traditionellt sett, arbetat med dem utifrån olika utgångspunkter, i olika miljöer och under olika tider på dygnet. Vi kan erfarenhetsmässigt ana att det finns skillnader i normer, värderingar och arbetssätt mellan dessa två ”världar”, även om vissa förbindelser och visst samarbete förekommit. Fritidshemmets lärare befinner sig i spänningsfältet mellan fritidshem och skola och under en dag måste de förhålla sig till de delvis skilda pedagogiska traditioner och skilda kulturer. (Hansen 1999 s.13)

”På fritidshemmen upplevde man svårigheter att komma in i verksamheten av olika anledningar. personalomsättningen var stor på de två fritidshemsavdelningarna och fritidshemspersonalen upplevde att de mer fick komma in i förskolan/skolan och hjälpa till än att ta ett eget ansvar. Fritidshemspersonalen hade i stort sett inte deltagit i någon introduktionsutbildning. Den obalans som kunde märkas mellan olika personer i arbetslagen beträffande förberedelser, kunskap och inställning till försökets målsättning och inriktning var mycket påtaglig vad gäller fritidshemspersonalen gentemot vissa representanter för förskola och skola” (Fredriksson 1985 s. 134).

Pihlgren och Rohlin (2015 s.37) berättar att en ny syn på fritidshemmets roll i barns utveckling och lärande vuxit fram i de nya styrdokumenterna och den nya lärarutbildningen. Nu är en helhetssyn på skola och fritidshem målsättningen. Dock anser de att för att kunna nå målsättningen, integrering av skola och fritidshem, kommer det ställas krav på professionerna i båda verksamheterna. De måste granska och diskutera sin barnsyn och sin syn på lärande, detta för att kunna finna en gemensam grund för att lyckas med en samverkan för barnens bästa.

3. Teoretisk utgångspunkt

Det övergripande perspektivet i min uppsats är interaktionistiskt. Interaktion betyder samspel. Och det interaktionistiska perspektivet innebär just samspelet mellan oss människor. Att vi påverkas av varandra närvaro och att vi tolkar situationer olika, i olika situationer och med olika människor. Jag har valt att analysera min uppsats ur ett dramaturgiskt perspektiv, där jag utgår från interaktionisten Erving Goffmans teori. Anledningen till att jag valt detta perspektiv är för att jag genom det material jag samlat på mig i min undersökning kan tolka att det förekommer olika roller i skolans värld. Både roller som pedagoger tar men också många gånger får och förväntas agera efter.

Erving Goffman var en amerikansk professor i antropologi och sociologi, samt författare. I hans **dramaturgiska perspektiv** på samhället menar han att man kan se vardagslivets samspel som en teaterscen där man är skådespelare med övriga människor som publik. Vi har olika roller i olika sociala sammanhang. Han menar att man försöker alltid ge en bild av sig själv tillsammans med andra, vilket innebär att man vill styra det intryck andra får av en. Detta kallar han intrycksstyrning. (Goffman 2014/1959 s.12)

Erving Goffman har skrivit boken *Jaget och maskerna- En studie i vardagslivets dramatik* (Goffman 2014/1959). Boken översattes till svenska av Sven Bergström 2014. Där beskriver Goffman att vi umgås med andra människor i många olika situationer, bland annat på arbetet och hemmet. För att vi ska veta hur vi ska agera måste dessa olika situationer definieras. Därför hävdar han att när människor möts måste vi göra det klart för varandra vilka vi är eller vill vara i just denna situationen, man presenterar sig. Genom detta söker vi en definition av situationen som vi kommer överens om och spelet kan sedan fortsätta. (Goffman 2014/1959 s.1)

Jag har valt följande begrepp från Goffman; framträdande, teamframträdande, frontstage, backstage, och självbedrägeriprocess. Jag ansåg att dessa var relevanta just för min undersökning då personal i fritidshemmet möter många människor dagligen och det förekommer många olika roller, situationer och positioneringar. Nedan beskriver jag mina valda begrepp närmare.

Framträdande är den samlade aktiviteten hos en viss deltagare, vid ett visst tillfälle som har som syfte att på ett eller annat sätt påverka någon av de andra deltagarna. (Goffman 2014/1959 s.23)

Teamframträdande kallar Goffman det när en samling individer samarbetar i en version av ett framträdande. Detta innebär att det krävs fler än en person för att skapa en definition av en situation. (Goffman 2014/1959 s.75)

Frontstage eller främre region som det heter på svenska är själva platsen där framträdandet äger rum. Där vi har roller, vi har publik och vi uppträder på ett speciellt sätt för att definiera situationen. (Goffman 2014/1959 s. 97)

Backstage eller bakre region på svenska är den plats där den agerande kan koppla av, lägga av sig sin fasad och vila från sina repliker. Detta sker bakom scen och utan publik. Här kan de prata fritt och förfina sina rollkaraktärer i lugn och ro utan att publiken ska få veta. En av de mest intressanta tillfällena som ges för att studera intrycksstyrning är när den agerande går från backstage till frontstage. Här kan ett tydligt rollbyte ske för många. (Goffman 2014/1959 s.101)

Självbedrägeriprocess är ett intressant begrepp från Goffman som jag också kommer använda mig av. Det innebär i princip att man lever sig in i sin roll så mycket att man bara ser den som sin verklighet, oavsett vad som händer eller sägs. Man är sin egen publik, men på samma gång den som agerar och den som observerar agerandet. Detta gör att man till slut känner sig främmande för sig själv. (Goffman 2014/1959 s.76)

4. Undersökningsmetod

Man kan se en vetenskaplig metod som ett sätt att färdas från en punkt till en annan för att till exempel hitta svaret på en obesvarad fråga. För att förflytta oss från ett problem till en lösning kan vi ta hjälp av en metod. En metod är dock inte lösningen på ett problem, utan snarare en väg för att finna lösningen (Svensson & Ahrne 2011 s.17-18). Vidare skriver Svensson & Ahrne att genom sinnesdata, det vill säga det vi kan se, höra, känna, lukta och smaka kan vi få kunskap om samhället, och de flesta empiriska forskningsprojekt bygger på detta.

Min studie har skett i en empirisk kvalitativ form, vilket innebär att min undersökning bygger på intervjuer från fritidspersonal. Det kommer vara personalens egna upplevelser som står i fokus för min studie. Genom intervjuerna vill jag få fram hur samverkan mellan skola och fritids ser ut. Jag

har frågat de berörda hur och varför de upplever vissa saker och hur de tänker kring detta. Detta blev mitt sätt att samla in empiriskt material till min undersökning. Genom att intervjua ett antal personer som är en del av en social miljö, till exempel en skola eller annan organisation, kan man efteråt få fram hur förhållandena i just denna miljön ser ut och verkar. Intervjuer kan hjälpa till att samla in information om sociala förhållanden men också om enskilda personers upplevelser och känslor (Svensson & Ahrne 2011 s.34).

4.1 Urval

Studien är begränsad till en grupp studenter som utbildar sig till grundlärare mot fritidshem på Södertörns högskola. Min population blir fritidspersonal, medan urvalet blir mina klasskamrater som studerar till grundlärare mot fritidshem. Då jag har tillgång till många fritidslärare på min högskola har jag valt att använda dem i min undersökning. De är människor som dagligen arbetar på fritidshem, samt att de sammanlagt arbetar i många olika kommuner.

Jag började med att via en Facebook grupp, där det finns 43 stycken personer som studerar till grundlärare mot fritidshem, fråga vilka som kunde tänka sig ställa upp på en enkät. De som ville delta skrev sin mail till mig och där skickade jag ut en förfrågan och beskrev mitt syfte med min undersökning och förklarade att de skulle vara anonyma i min uppsats. I förfrågan fanns sedan en länk där jag ställde mina frågor och detta skulle besvaras inom ett specifikt datum. Totalt mailade jag 11 stycken. Efter jag fått svar från 11 stycken, valde jag ut fyra personer. På frågan ”anser du att samverkan fungerar mellan skola och fritids på din arbetsplats?” svarade 7 stycken Nej och 4 stycken Ja. Jag gjorde ett urval genom att välja två som svarat nej, samt uttryckt ett tydligt missnöje med deras situation och 2 som svarat ja och tydligt beskrivit hur de upplevde ett bra samarbete med skolan. Jag frågade dessa om det var okej att jag intervjuade dem i en så kallad djupintervju. Djupintervju handlar om att få en konversation mellan den man intervjuar och sig själv, på detta sätt har man större möjlighet lära känna människan man intervjuar och på så sätt få mer förståelse för deras vardagsliv och arbetssituation och via detta få dem att prata mer (Ahrne & Svensson 2011 s. 36).

Under intervjuerna använde jag mig av en ipad som inspelningsmetod, och innan vi startade fick alla ett påskrivit sekretessblad. Intervjuerna ägde inte rum på deras skolor, utan i en neutral miljö, för att de skulle känna sig bekväma och fria att prata utan att någon kollega hörde dem.

Vid tre av fyra tillfällen hade jag bokat ett eget rum där vi fick sitta ifred, vid det sista tillfället satt vi i ett café. Det var definitivt att föredra att ha ett eget rum, då det inte var några störande faktorer som påverkade mig som intervjuade, den som blev intervjuad eller inspelningskvalitén. Efter varje intervju lyssnade jag igenom den och skrev ner det som fångade mitt intresse och som hade med samverkan att göra. När jag gjort likadant med alla intervjuer sammanställde jag texten jag hade och hittade då vissa delar som alla hade sagt något om. Ur detta plockade jag citat som var relevanta för de olika delarna, detta blev sedan mina rubriker i analysen.

Jag tror det å ena sidan var en fördel att få intervjuva människor som jag hade en relation till innan, detta gjorde att de gladeligen öppnade sig och berättade med stor inlevelse och detaljrikt om deras upplevelse kring samverkan mellan skola och fritids. Å andra sidan kan jag se en nackdel med att känna de man intervjuar och framför allt att de vet om vad uppsatsen ska handla om. Det är nog lätt förstärka sina egna känslor efter vad man upplevt tidigare eller vad man hört andra berätta. Dock anser jag att jag fått fram olika åsikter och tankar kring samverkan genom mina intervjuer. Alla intervjuade brann verkligen för sitt yrke och hade mycket att berätta vilket gjorde att jag snabbt fick ihop mycket material till min uppsats. Om jag haft mer tid hade jag velat observera också.

4.2 Etiska övervägande

För de som valde delta i min enkät och intervjuer var jag tydlig med att det var frivilligt och att de skulle vara helt anonyma i min uppsats, de delgavs även syftet med min undersökning. De fick också veta att all information jag samlade på mig endast hade som syfte att vara underlag till min uppsats. Ett sekretesspapper delades ut med all denna informationen med min underskrift på till de berörda, se bilaga C. För att skydda deras identitet har jag valt att ge dem fiktiva namn, vilket innebär att namnen ni kommer se i följande text inte är deras verkliga.

”Principen om informerat samtycke är en etisk grundbult i alla forskning och handlar om ett ömsesidigt förtroende och ett garanterat frivilligt deltagande under hela forskningsprocessen.” (Öberg 2011 s. 62).

4.3 Presentation av informanter

Mikaela har arbetat på förskola i 19 år och på fritidshem i 3 år. De senaste 2 åren har hon tillbringat på sin nuvarande arbetsplats. Hon samverkar med en klass i årskurs 1 och de har totalt 75 barn på hennes fritidsavdelning.

Sofia har arbetat på fritidshem i 5 år och har varit på samma arbetsplats under de åren. Hon arbetar just nu ihop med en lärare i årskurs 3. På hennes fritidsavdelning har de totalt 42 barn.

Jakob har arbetat med barn i 7 år varav 5,5 år inom fritidsverksamheten. Han har varit på samma arbetsplats de senaste 5,5 åren. Han är ansvarig för båda avdelningarna på fritidshemmen på hans arbetsplats, men är mer kopplad till den ena, som är en Förskoleklass -2:a med totalt 45 barn.

Felicia har arbetat inom fritidsverksamheten i 12 år och har varit på sin nuvarande arbetsplats under alla de åren. Hon samverkar med en klass i årskurs 2 och de har 50 barn totalt på hennes fritidsavdelning.

5. Resultat och analys

5.1 "Läraren ser oss som barnpassare"

Grettve (2015 s.19) skriver att för att få en lyckad samverkan krävs det att flera parter deltar på samma villkor. De allmänna råden är skriva utifrån fritidshemmets perspektiv, men personal från övriga verksamheter behöver delta för att få till den bästa samverkan. Ann Pihlgren (2015 s.22) beskriver hur lärarutbildningen gått från fritidspedagog till fritidslärare. Detta innebär att fritidsläraren blir behörig i ett eller flera praktiska ämnen, samt fritidspedagogik. Hon beskriver hur man kan samverka genom att till exempel matematikläraren har halva klassen i klassrummet och går igenom talbegrepp, medan fritidsläraren kan ha andra halvan och till exempel ha utomhusmatematik. Genom min undersökning har jag stött på två sätt som det samverkas på. Det ena är att läraren och fritidspersonalen har en ömsesidig respekt för varandras roller, de planerar tillsammans och samarbetar genom bra kommunikation och ofta uppdelning av klass under skoltid. Det andra är en samverkan som ser ut så att läraren bestämmer och använder fritidspersonalen till det som gynnar läraren bäst. De har ingen planeringstid tillsammans och verkar inte heller

kommunicera väldigt väl med varandra, om ens alls. Detta är ju två väldigt skilda sätt att se samverkan på, men trots detta så uppfattar jag det som de jag intervjuade sa samma saker och svar på hur ett bra samarbete ska se ut och hur de önskar, samt vart problematiken ligger i. Det får mig att fundera över om det handlar om ledning, eget ansvar eller helt enkelt olika arbetsplatser och förhållningssätt?

Lärarna verkar inte vilja samarbeta med oss fritidslärare. De hjälper oss inte och vi får ta allt skitgöra och ta hand om de elever som är stökiga. (Sofia)

Sofia upplever det tydligt att läraren har en större makt än henne själv och dirigerar henne vad hon ska göra på arbetstiden. Om detta är en position Sofia själv valt att acceptera eller ej, framkommer inte, men jag kunde definitivt känna känslan av ilska och uppgivenhet. Min känsla är att hon känner sig bakbunden och att lärarna inte "hjälper" henne att komma till sitt rätta plats i arbetslaget. Mina tankar går till Goffman och hur han beskriver att när en speciell person definierar en situation så skapas och bärs den upp av samarbetet mellan flera deltagare (Goffman 2014/1959 s.73). Tänk om Sofia själv redan har definierat situation som om hon är ett offer till lärarna, kanske då att lärarna spelar med i dessa roller utan att de ens tänker på att det kanske inte är vad Sofia själv vill? Goffman kallar detta för ett teamframträdande. Vidare skriver han att personerna i ett team kan antingen framföra liknande framträdande individuellt eller olika framträdande som tillsammans bildar en helhet (Goffman 2014/1959 s.75). Kan det vara så att Sofia har eller har haft flera lärare kring sig som agerat på samma sätt mot henne och detta gör att hon upplever att helheten i sig skapar denna situation där hon känner sig nedtryckt?

När Hansen (1999 s.356) skriver om vad som är svårigheterna för respektive yrkesgrupp i övergången till samverkan uttrycker hon det så att fritidspedagogens problematik ligger i utökad och förändrade arbetsuppgifter, främst för att arbetet nu ligger både på skola och fritidshem. Lärarens problem handlar mer om nya och förändrade arbetsformer, att gå från ensam- till lagarbete. Just detta att läraren kan ha svårt gå från ensam- till lagarbete var något som Sofia beskrev på sin arbetsplats. Hon beskrev också en frustration över situationen, där hon kände sig utnyttjad och inte sedd för den kompetens hon satt inne med.

Men på min avdelning där jag jobbar är det inte riktigt så enkelt, vi har en lärare som ser oss som barnpassare och vi får ta hand om de eleverna som är stökiga. Vi har inga egna lektioner som bild

eller har hand om en halvgrupp som vi kan ha fritids med. Utan vi finns med i klassrummen och se till så att alla sköter sig. Det enda som skulle kunna klassas som samverkan på min avdelning där jag jobbar är att vi fritidslärare försöker göra aktiviteter utifrån vad barnen läser i skolan och på så sätt komplettera skolans ämnen till fritids. Men inte på något sätt att skolans lärare och vi gör upp en plan på hur vi vill jobba med eleverna och utveckla dem. (Sofia)

Sofia säger här att läraren ”ser oss” som barnpassare. Frågan jag ställer mig är om läraren upplever det så, eller om hon skulle påstå att Sofia själv ”tar” rollen som barnpassare? Eller om läraren överhuvudtaget inte reagerat på de olika rollerna som de uppenbarligen har. Kanske kan man både ta och få en roll samtidigt?

En aktör i ett framträdande kan vilseleda sig själv av sitt egna uppträdande så mycket att han tror att den situation han skapar är den enda sanna och äkta verkligheten. Om detta sker blir den agerande sin egen publik, han både agerar och observerar agerandet. Och även om han känner till en del saker, som gör att man kan tvivla på agerandet, kommer han inte förmå sig själv att erkänna detta. Detta kallar Goffman för en självbedrägeriprocess. Och det är källan till self-distantiation, alltså den process som gör att en individ känner sig främmande för sig själv (Goffman 2014/1959 s.76).

Jag anser att detta är en intressant tanke, att vad om både lärare och fritidspersonal skapat sig en falsk verklighet om sig själva och den andres yrkesroll. Hur ska vi då kunna samverka? Hur ska vi kunna skala av, skaka av oss rollerna och bygga upp ett nytt framträdande tillsammans? Är det möjligt?

Vidare skriver Goffman (2014/1959 s.149) att när två team konfronteras med varandra i en social interaktion brukar alla inblandade hålla fast vid sin rollgestaltning. Det vanliga familjära bakom uppträdandet trycks bort, om man inte slutar med det ömsesidiga agerandet och alla inblandade inser att de hör hemma i samma team, och inte längre behöver spela teater för varandra.

Här tolkar jag det som att Goffman menar att om man bara vågar lägga ner sina roller, vågar blotta sig för varandra och varandras yrkesroller skulle man snart inse att man tillhör samma team. Min upplevelse är att det är denna sista bit som saknas för ett bra samarbete. De jag intervjuat vet att alla är i samma team egentligen, bara att det på något sätt bildats två delar, bland annat historiskt sett, men även på grund av andra faktorer. Men det de vet är att alla pedagoger är där för att ge eleverna

det bästa möjliga under deras dag. Så kanske är det så att både fritidspersonal och lärare håller så hårt i sina roller och ingen vågar vara den första att släppa? Och på de arbetsplatser där de faktiskt har släppt och börjat bygga på något nytt tillsammans, där fungerar samverkan och samarbetet bra. En annan aspekt jag tänkt på när jag hört vissa av de intervjuade berätta att de ofta används som assistenter eller hjälpa läraren i klassrummet, det är att läraren inte gärna vill dela ansvaret med dom. Precis som Hansen tog upp tidigare så har nog många lärare svårt gå från ensam- till lagarbete. Vad detta kan bero på har Goffman en tanke om. Han säger att det bästa sättet att försäkra sig om att ingen medlem i teamet uppför sig olämpligt är att begränsa storleken på teamet. Om det är färre medlemmar minskar riskerna för misstag, svårigheter och förräderi. Han ger ett tydligt exempel på att det i vissa skolor finns en oskriven regel om att ingen lärare får gå in i klassrummet under en annan lärares lektion, detta för att man tror att den nye aktören kan göra något som inte stämmer överens med den lärarens sätt att agera på och detta skulle då eleverna, alltså publiken, uppfatta. (Goffman 2014/1959 s.192).

Här tolkar jag det som att problematiken kan ligga i att lärarna inte vill ha in fritidspersonalen för mycket i undervisningen, för att de är rädda att de kommer undervisa på ett helt annat sätt än dem själva och att de då kanske känner att de tappar kontrollen. Precis som jag nämt tidigare så vill ju de flesta fritidspersonal arbete mer praktiskt och gärna i halvklasser. Detta kanske upplevs som ett intrång på lärarens kunskap och undervisningsmetod? Då anser jag att de två punkter alla intervjuade tagit upp, kommunikation och planering, skulle kunna bidra till att läraren känner förtroende för vad och hur fritidspersonalen kommer arbete med eleverna under skoltid. Jensen (2015 s.87) tar upp dessa delar när han pratar om utmaningen men också framgångsvägen till ett bra samarbete. Han tar upp just gemensam planering och öppen kommunikation men även en samsyn och en villighet att ta till vara på varandras kompetenser som delar som behövs för ett lyckat samarbete.

Å andra sidan fanns det de jag intervjuade som upplevde att de redan var i samma "team". Där fungerade kommunikationen bra och de upplevde att lärarna släppte in dem i undervisningen och att de samverkade med varandra.

Jag är positivt inställt till personal, lokaler och arbetssätt men jag tror det är ovanligt. Det kanske är beroende av vilken modell man arbetar efter. Har man bara pedagoger som vill sträva efter

samma mål. Jag tror det handlar i grund och botten om hur man är som människa och som pedagog. (Mikaela)

Vi har ett bra samarbete för att ingen trampar ner på den andra, ingen sätter sig högre än den andre. Alla är likvärdiga, oavsett utbildning, vi uppskattar varandra och vi har en bra kommunikation. (Felicia)

Här tolkar jag det som att Mikaela och Felicia upplever att fritidspersonal och lärare arbetar mot samma mål, att de inte ser varandra som konkurrenter eller att någon har mer makt än den andre. Att de är ärliga med vem de är både som människa och som pedagog. Goffman beskriver hur teammedlemmar är förenade med varandra genom ömsesidigt beroende. När medlemmarna i ett team har olika rang eller social status i en situation, vilket de ofta har, kan det ömsesidiga beroendet till varandra göra att de övervinner strukturella eller sociala klyftor som finns i den miljön och detta gör att de får en sammanhållande kraft tillsammans (2014/1959 s.77). Om jag använder mig av begreppen front och backstage här skulle jag vilja påstå att fritidspersonalen och lärarna faktiskt är tillsammans både på scen och bakom. De är aktörer tillsammans, de må ha en viss roll frontstage när de möter elever, föräldrar och andra kollegor men backstage är de bara människor och pedagoger som vill få det fungera. Där kan de prata öppet om problematiken kring elever, skolans ekonomi eller deras privatliv.

5.2 Planeringstid och utbildning

Mikaela: Jag tror att förväntningarna är högre på oss som gått utbildningen.

Maria: Från andra eller från dig själv?

Mikaela: från andra tror jag....

I undersökningen Fredriksson gjorde kommer det fram att fritidspersonalen tyckte det var svårt få till planeringstillfälle tillsammans med läraren. Fritidspersonalen upplevde då att det var svårt om man inte fick vara med från början och planera och diskutera innehåll och former för samarbete. Istället blev det så att de upplevde det att de fick rycka in där andra bestämt att det behövs. En pedagog säger: *"finns det inga bestämda former för samarbete är det lätt hänt att samarbetet rinner ut i sanden."*(Fredriksson 1985 s.154-155)

Trots att detta försök till samverkan skedde redan på 1980-talet uppfattar jag att samma problematik kvarstår nu, år 2016. I de intervjuer jag gjorde framkom att planering var högt prioriterat på listan över hur en bra samverkan ska kunna ske. Det var också tydligt att de som ansåg sig ha en bra samverkan hade mer planeringstid, mellan 4-6 timmars planering per vecka, varav viss tid då var tillsammans med läraren. De upplevde att de tillsammans med läraren planerade innehåll och former för samverkan. Medan de som var missnöjda med samverkan bara hade mellan 35min-2 timmar per vecka och ingen av den tiden tillsammans med läraren. De upplevde då istället att läraren planerade och bestämde formerna för hur "samverkan" skulle se ut, vilket oftast var att fritidspersonalen fick agera assistent eller ta lektioner om någon lärare var sjuk.

Vi ska ha planering en gång i veckan, men den blir sällan av för att all fritidspersonal är assistenter och då blir det ofta svårt att komma ifrån. Jag känner att det känns som mitt huvudfokus, fritids, försvinner när jag blir tvungen ta massa olika vikariat. Ska man gå hela dagen och vikarier och sen vara pigg på eftermiddagen när väl fritids börjar, då är man ju jättetrött och man har inte hunnit tänka efter vad man ska göra. Klart det påverkar mitt huvudfokus. (Jakob)

Varje måndag morgon mellan 8-9 har vi planering tillsammans med lärarna om vad som ska göras under veckan och vart jag behövs och vad jag ska göra. (Sofia)

När Jakob och Sofia berättar detta känner jag en uppgivenhet i deras röst och upplever det som att deras passion för fritids börjar dala, just för att de inte får fokusera på deras uppdrag. Jakob upplever en frustration över att inte få någon planeringstid alls för att han ofta blir satt som vikarie under dagarna. Sofia upplever att trots att de har en tid för planering är det ändå läraren som berättar för henne vad hon ska göra och vart hon behövs just denna veckan, vilket ofta är som assistent.

Något annat som framkom under min undersökning var hur viktigt det var med rätt utbildning. Alla de jag intervjuade var snart färdiga lärare i fritidshem och de upplevde alla att det gett dem större förståelse för deras yrke samt gett dem mer självförtroende gentemot ledning och övriga kollegor. Jag kopplar detta direkt till begreppen frontstage och backstage från Goffman (2014/1959 s. 97-101). De som kände att de hade en bra samverkan upplever jag har haft samma roll frontstage och backstage, både före och under utbildningen. Medan de som beskrev samverkan mindre bra upplever jag har haft olika roller frontstage och backstage, men även före och under utbildningen. Jag tolkar det genom det dramaturgiska perspektivet att de haft en sårbar, lite kuvad roll frontstage

mot ledning och kollegor. Men utbildningen, som skett backstage, har varit deras sätt att skaffa sig bättre scenkläder, skaffa sig ett bättre självförtroende mot publiken.

Så när de nu börjar närma sig slutet av utbildningen, upplever jag det som att de känner att de skaffat sig de bästa scenkläder som går att få. Nu kommer de kliva upp på scen, med pondus och självförtroende, i en helt annan roll än innan. Utbildningen blir deras hemliga vapen, som antagligen ingen kan se komma då det sker bakom kulisserna. Den nya rollen kommer självklart övriga rollkaraktärer samt publik se och tillåta dem att ta den plats de vill och förtjänar ha. Goffman (2014/1959 s.103) skriver att ett framträdandes mest vitala hemligheter är öppna för insyn bakom kulisserna och eftersom aktörerna lägger av sig sin roll backstage är det naturligt att gången mellan den främre och bakre regionen hålls stängd för publiken.

Att människor omkring de som utbildar sig vet att de går en utbildning är ingen hemlighet, men det som faktiskt sker med dem under denna process är bara de studerande själva som vet. Jag citerade Mikaela i början av detta stycket, där hon upplever det som att andra har högre förväntningar på henne efter hennes utbildning. Någonstans upplevde jag det som att hon själv också har högre förväntningar på sig, även om det inte sades rakt ut.

”Om vi aldrig försökte förefalla lite bättre än vi är, hur skulle vi då kunna förbättra eller ”trimma oss själva utifrån och in?” (Goffman 2014/1959 s.39)

Här tolkar jag Goffman som att det är klart vi måste våga tro på oss själva och faktiskt visa den sidan vi vill uppnå i vår yrkesroll, även om vi inte riktigt är där än. För genom att spela den rollen kommer andra att till slut acceptera den och man blir då snart den man utgett sig för att vara. Jag upplevde att det var ungefär här de flesta befann sig i sin yrkesroll, de var snart färdiga med sin utbildningen och hade en tydlig vision om vad de ville uppnå med sin fritidsverksamheten. Dock fanns en osäkerhet kvar hos vissa då de länge arbetat i en lägre rang och inte varit lika självsäkra i sin yrkesroll. Men hos alla märktes en glöd och vilja, som kom från att ha utbildat sig till det just det yrke de utövade. Genom att få de verktygen, de scenkläderna, utbildning ger upplever jag att de nu har en helt annan syn på sig själva och sin verksamhet. Alla uttryckte en önskan om att ha mer utbildad fritidspersonal på deras arbetsplats, så att alla kunde sträva efter samma mål.

Sen tror jag också det finns fritidspersonal som väljer att sätta sig under lärarna, att ta den rollen. Och det har jag ju gjort själv också, men när jag började utbilda mig har jag nu börjat ifrågasätta det. Det handlar nog ofta om okunskap bland personalen, att de faktiskt inte vet vad vi håller på med. (Jakob)

Ann Pihlgren (2015 s.25-26) skriver att bristen på högskoleutbildad personal på fritidshemmet bidrar till avsaknad av ett professionellt yrkesspråk och det blir då svårt att tolka fritidshemmets uppdrag. Detta anser hon är ett större problem än lokaler och arbetstider som orsaker till att samverkan inte fungerar mellan skola och fritidshem. Vidare säger hon att det finns en tydlig kompetensbrist när det gäller fritidshemmets pedagogiska uppdrag och möjligheter, både hos fritidspersonal, lärarna som det ska samverkas med och ledning.

Den sammanlagda bilden visar tydligt att utbildning är väldigt viktigt för att kunna förstå och tyda fritidshemmets uppdrag men även ha den kunskapen för ett självförtroende som behövs för att ta plats i skolans värld.

5.3 ”Bara inte någon säger till mig vad jag ska göra”

Något jag upplevde från alla jag intervjuade var att det fanns en stor motvilja i att bli tillsagda vad de skulle göra. Jag uppfattade det som att de tyckte det var något kränkande över det, att de inte fick den respekt de förtjänade. Alla tog sin yrkesroll på största allvar och när de beskrev sin arbetssituation för mig fick jag delvis uppfattningen om att vissa arbetade jämlikt med sin lärare medan andra tydligt arbetade under sin lärare. Vad gör då att det skiljer sig? Är det våra egna roller vi tar? Eller något vi tilldelas när vi börjar på en ny arbetsplats, något vi rättar oss efter för att passa in i teatern som pågår? Mikaela var tydlig med detta när jag intervjuade henne:

Bara jag får att ingen talar om vad jag ska göra, jag tror det är där skon klämmer för mig. För jag vill, jag kan samarbeta och ha teman, och är det tema valar så fine, då jobbar jag med det men ingen får säga att nu ska du jobba med valar.

När Mikaela sa detta reagerade jag på att hon egentligen sa att hon kunde jobba med vad som helst, lärarna kunde bestämma tema men det var just känslan att bli tvingad som var det som var svårt för

henne. Jag upplevde att det mer var bemötandet som var det viktiga, att bli behandlad med respekt av sina kollegor.

Sen att jag har fått ett eget skrivbord att sitta vid, det är inte alla som får det heller. Man känner sig viktig då. (Felicia)

Här tolkar jag det som att Felicia känner sig jämnlik med lärarna, hon känner att hon är speciellt utvald för att hon har fått ett eget skrivbord och att detta gör att hon känner sig viktig på sin arbetsplats. Men hur kan då något materiellt skapa denna känslan? Borde inte den uppstå av relationerna mellan sina kollegor ändå? Eller är det just det som är grejen, att känslor och det sociala är det svåra att hantera, det mer konkreta blir lättare. Är det därför många vill ha halvklasser, för att det då blir tydligt att man ”delar lika”, att det finns bevis på ett schema, att det fritidspersonalen gör också räknas? Att man ”får” en egen tid att ansvara över under skoldagen, som gör att man kan uppfatta sig själv likvärdig med läraren?

Hansen (2015 s.48) beskriver att i samarbetet mellan skola och fritidshem är det mycket vanligare att fritidsläraren kommer in i klassrummet än tvärtom. Men om skolans lärare kommer till fritidshemmet är det ofta svårt för dem att identifiera vad som är en pedagogisk verksamhet i det som sker där. Detta eftersom det inte liknar den pedagogiska verksamhet som de bedriver i klassrummet.

Kanske är det så att fritidshems personal vill ha halvklasser inte bara för att det är ett mindre antal barn utan just för att det anses som en pedagogisk verksamhet från lärarna och att de då respekteras och förstås av sina kollegor? Samma som att Felicia får ett godkännande genom att ha sitt egna skrivbord. Men är detta en självbedrägeriprocess som sker, där fritidspersonalen tar en roll för att efterlikna lärarna i hopp om att bli accepterade? Risken finns då att man ser sig blind på att bli bekräftad av lärarna och ta efter deras undervisningsform och glömmer bort sitt egna värde i pedagogiken i fritidshemmet. Mikaela uttryckte under intervjun en rädsla för just detta:

Det är ju en risk att när jag har mina halvklasser att dom blir för skolifierade, som dom varnar för. Och då får dom ju en längre skoldag än andra. Men jag känner lite att fritids ska stå för ett visst lärande, lärande lek och liksom ja att man blir för mycket lärare. (Mikaela)

5.4 ”Det sitter i väggarna”

Något jag snabbt märkte under mina intervjuer, men även när jag läste relevant litteratur var att fritidshemmets historia påverkar hur rollerna lärare och fritidspersonal står mot varandra.

Vid intervjuerna kom det ofta upp meningar som mellan raderna visade på att det förekommer olika roller med olika mycket makt och att det ofta är något som bara är, utan att de berörda kanske inte tänkt på det riktigt.

Redan 1998 fick skola och fritidshem ett gemensamt uppdrag, då fritidshemmet övergick till Skolverket. Uppdraget var då att tillsammans skapa en pedagogisk helhet för barns utveckling och lärande. Varför har vi inte kommit längre? En vanlig förklaring är att skolan är en lagstadgad verksamhet och fritidshemmet är frivilligt (Pihlgren 2015 s. 24).

-

***Mikaela:** Jag tror det handlar mycket om personkemi, för att få en bra samverkan jag tror nästan att det är det viktigaste.*

Maria: Hur får man det då?

***Mikaela:** Ja du, det var en bra fråga, skratt, en inställningsfråga, respekt, öppenhet, och jag tänker så här Maria, det här har varit så länge nu, vad är vi uppe i? 30 år? och det är skrämmande att det är ett problem idag och varför är det ett problem? handlar det om maktpositionering?, ointresse?, näe, jag vet inte.....*

Här tar Mikaela upp något som återkommer hos alla jag intervjuade, respekt. Detta verkar vara en central punkt för att få till ett lyckat samarbete. De som anser sig ha en lyckad samverkan säger att de finner en ömsesidig respekt mellan dem själva och lärarna de arbetar med. De som inte ansåg att samverkan fungerar nämnde avsaknaden av respekt från deras kollegor.

-Lärarna respekterar vårt yrke, men jag tror inte dom vet så mycket. De tror ändå att fritids är lite sådär, ja, någonstans där man kan gå och leka.

Jag tror inte dom har så mycket kännedom om fritidshemmets uppdrag. Det kan vara lite delat skola och fritids. Fritids är inte lika allvarligt för lärarna som skolan. Det är för att det inte är undervisning med papper och penna, de tror att det är viktigare. (Felicia)

Detta påminner om vad Hansen (1999 s.350) upptäckte i sin forskning kring samverkan mellan skola och fritids. När respektive yrkesgrupp beskriver ”de andras” kompetens märks en stor skillnad och det blir tydligt att det är skilda yrken. Men går man till respektive beskrivning av det egna yrket liknar de varandra, bara att man inte är medveten om detta. Lärarnas definition av fritidspedagogens kompetens är mestadels omvårdnad, medan fritidspedagogens definition av läraren främst uttalas som ”läsa-skriva-räkna.

Någonstans tror jag att lärarna inte har den kollen på vårt uppdrag, vad vi egentligen ska göra. De tror att vi är där för att stödja dom och se till att så det fungerar bra för dom och att vi passar barnen på eftermiddagen. I varierande grad tror jag ändå att lärarna har en förståelse för att vi har ett pedagogiskt uppdrag, men sen vad det innebär tror jag inte de vet. Jag tror att de anser att deras uppdrag är viktigare än mitt (Jakob).

Jag har pratat med rektor och ledning och de är ju positiva när man pratar med dom, men någonstans verkar det ju som när det ska bli av, är det svårt få till det. Och det kan man ju fundera på vad det beror på. jag vet inte själv heller.

På något sätt över hela spektrat så finns det saker vi förväntar oss av fritidsläraren, av läraren. Lite grann som om det sitter i väggarna. Så här har vi alltid gjort, eller så här bör man göra för att det ska funka. (Jakob)

Jag upplever det som att det Jakob vill säga här är att det kan pratas mycket och lovas en hel del, men sen i verkliga livet händer faktiskt ingenting. Goffman uttrycker det som att man har en roll fronstage, alltså på scen, i detta fall tolkar jag det som att det kan det vara ledningens samtal med anställda som Jakob. Där har ledningen en tydlig roll i att stötta sina anställda och se till att alla tas på allvar och får bli hörda. Men backstage, bakom scen, kanske det inte finns samma engagemang för att se till att det de lovat ska ske. Samtidigt kan man vända på det och se att Jakob också har en roll fronstage, där han är professionell mot sin ledning och berättar vad han behöver. Medan när han är backstage, i detta fall under intervjun med mig, känner sig fri att berätta om besvikelsen över ledningen och deras sätt agera på. Hur ska vi då kunna riva väggen mellan front och backstage för att förstå varandra bättre?

Mikael Jensen (2015 s.86) skriver att samarbete är något som ofta eftersträvas, men inte många förstår hur komplicerat det faktiskt kan vara att lyckas med detta. Vidare skriver Jensen att det kan

finnas fler orsaker till varför samarbete misslyckas. Bland annat kan det vara när det inte finns ett gemensamt tydligt mål, om bakgrundskunskaperna är för olika, när inte alla vill hjälpa till, när relationerna inte är tillräckligt djupa eller när någon tror de kan uträtta mer på egen hand.

Här tolkar jag det som att Jensen säger att det krävs mer än bara närvaro för att få ett bra samarbete. Om jag kopplar detta till Jakobs situation, så kan jag läsa in flera av dessa anledningar i hans arbetsituation. Men något jag fastnar för är när Jensen säger att relationerna inte är tillräckligt djupa och att det kan vara en anledning till dåligt samarbete. Och precis som Goffman (2014/1959 s.9) också säger, så har vi alla roller inför varandra, i varandras närvaro och detta skapar olika relationer. Kanske är det dessa roller, som gör att vi inte kan ha djupa relationer med våra kollegor ibland? Och när vi inte har en djup, äkta relation kan vi inte heller mötas i ett bra samarbete.

5.5 ”Aldrig att dom säger till oss vad vi ska göra, då är det nog snarare vi som säger till”

Något jag märkte under min undersökning var att de som var nöjda med samverkan tydligt uttryckte att de hade en bra kommunikation med läraren de arbetade med. Både Felicia och Mikaela berättade om en vardag där det fanns dialoger mellan dem och lärarna och att de upplevde att deras yrkesroll togs på allvar och kanske till och med att de kände en viss makt i att de visste att lärarna var väldigt beroende av att ha fritidspersonalen kring sig för att få en fungerande verksamhet. Kommunikation var något Sandra och Jakob saknade på deras arbetsplatser och något de tror påverkar att deras samverkan inte fungerar.

Lärarna lägger sig inte i mina halvklasser, dom uppskattar att vi finns med. Det är något jag själv har bestämt att jag vill. Vill jag ta två tre elever kan jag göra det också, jag behöver inte ta halvklass. Dom frågar alltid innan, är det okej? Vill ni det? Aldrig att dom bestämmer vad vi ska göra, det är lite mer att vi får bestämma hur vi ska göra. (Felicia)

Här tolkar jag det som att Felicia känner sig jämlik med läraren och blir inte tillsagd att göra något, utan det är en dialog mellan läraren och henne själv. Detta är något som har eftersträvat sedan de allmänna råden för fritidshem kom, men som jag ser inte uppnås på alla arbetsplatser. Dock uppfattar jag det som att Felicia känner sig respekterad av sin lärare och att de funnit en struktur som fungerar för deras samverkan. Detta är något som påminner om vad Grettve (2015 s.14) skrivit

om just struktur och samverkan. När de allmänna råden för fritidshemmet skapades framkom det under processen att det området som kändes viktigast och mest betydelsefullt var samverkan mellan fritidshemmet och skolan. Många som blev tillfrågade upplevde att det saknades struktur och former för hur samverkan skulle se ut i verksamheten och att det var otydligt på vem ansvaret låg. Många upplevde också att ledningen ofta var otydlig med hur samverkan skulle fungera. I flera fall fick personalen själva skapa en struktur och former kring samverkan, vilket innebar att samverkan såg väldigt olika ut på olika skolor.

Jag anser att det är här många upplever det problematiskt, när ledningen inte förstår fritidshemmets uppdrag och överlåter det till personalen att skapa en struktur för hur samverkan ska se ut. Om då lärarna redan känner/har tilldelats rollen som högst på hierarkin, är det lätt att fritidspersonalen fogar sig efter lärarnas önskemål.

Om jag ser detta genom ett dramaturgiskt perspektiv så kan man tänka att om vi låter individen ge förslag till definitionen av situationen när han uppträder inför andra så måste vi också inse att de andra kommer, oavsett hur aktiva de är, att acceptera definitionen genom deras handlande mot individen eller deras respons på situationen (Goffman 1959 s.17). Här tolkar jag det som att om fritidspersonalen ger läraren rollen som den som har mest makt i skolans värld, kommer också lärarna att ta/acceptera den rollen. Så på ett sätt är det inte den enes fel, utan det krävs två roller för att skapa denna skillnad i yrkesrollerna. Så när det kommer till samverkan och skapa en struktur kring detta, uppfattar jag det som att många önskar att ledningen tar ställning och skapar en balans mellan de olika yrkesrollerna. Om det är för att det är enklast så och de själva inte måste stå på sig för sin roll eller om det faktiskt är nödvändigt för att det ska bli rättvist, det vet jag inte.

Vidare skriver Goffman (2014/1959 s.18) att när situationen och rollerna är tilldelade så förväntas deltagarna tysta ner sina egna åsikter och istället framföra den åsikt denne tror de andra kommer finna mest acceptabel. Tillsammans bidrar då alla inblandande till att en allmän definition av situationen upprättas. När jag intervjuade Jakob tar han upp just detta, att det förekommer olika roller i skolans värld, det är ledningen, lärare, fritidspersonal och assistenter som alla tar/får olika roller.

-Sen tror jag också det finns fritidspersonal som väljer att sätta sig under lärarna, att ta den rollen. Och det har jag ju gjort själv också, men när jag började utbilda mig har jag nu börjat ifrågasätta

det. Det handlar nog ofta om okunskap bland personalen, att de faktiskt inte vet vad vi håller på med (Jakob).

-Ledningen var inte tydlig med vad mitt uppdrag var när jag anställdes. Ibland är de tydliga med vad de önskar och tycker, men samtidigt har de inte gett oss möjlighet till det genom planeringstid så som man hade önskat. Samverkan med skolan blir svår då (Jakob).

Grettve (2015 s.19) skriver att för att få en lyckad samverkan krävs det att flera parter deltar på samma villkor. De allmänna råden är skriva utifrån fritidshemmets perspektiv, men personal från övriga verksamheter behöver delta för att få till den bästa samverkan.

”I de fall där personalen i fritidshemmet även tjänstgör i förskoleklassens eller skolans verksamhet är det av vikt att rektorn är tydlig med deras roller och uppdrag. Om det råder otydligheter omkring detta kan det uppstå olika förväntningar hos respektive yrkeskategori på vad personalen i fritidshemmet kan bidra med, vilket kan leda till att kompetensen hos fritidshemmets personal inte tas tillvara fullt ut” (Skolverket 2014 s.29).

5.6 ”Överens om att det inte är som det borde”

Jag tror att vi är ganska överens om att det inte är som det borde. Sen är det nog stor skillnad i vad man tycker det där bordet betyder. Hur borde det se ut? Hur skulle min tjänst egentligen se ut? Och det handlar nog lite om utbildningsnivå och form (Jakob).

Dagens situation mellan fritidspersonal och lärare är inte optimal säger Monica Hansen Orwehag. Vidare fortsätter hon att det är ett resursslöseri på många håll, där fritidslärare inte får använda sin kompetens och att möjligheterna till att komplettera skolan inte tas till vara på. Ofta används fritidsläraren till assistentuppgifter istället för att få använda sig av sina verkliga kompetenser (2015 s.64).

Fritidspersonal och skolans lärare upplever jag finns i en ganska klassiskt hierarkisk relation där lärarna har mer status vilket syns både i planeringstid, lön, attityder till vad fritidspersonalen skall göra i samverkan. Det liknar då mest en stödande funktion till lärarna.(Jakob)

Här tolkar jag det som att vissa skolor, som Jakobs, fortfarande har en bit kvar för att nå en lyckad samverkan. Frågan är väl bara vem som har makten till att ändra attityder till fritidspersonal. Kanske måste fritidspersonalen börja med dem själva. Genom utbildning uppfattade jag det som samtliga av de jag intervjuade ansåg sig känna större makt att ändra på situationer på deras arbetsplats som de inte var helt nöjda med. Det verkar som utbildning är en del av det som behövs för att fritidspersonal ska kliva fram och ta en annan och större roll.

6. Diskussion & slutsats

Min undersöknings syfte var att ta reda på hur mycket och på vilket sätt fritids och skola samverkar. Svaret på dessa frågor jag kan se efter mina intervjuer är att det ser väldigt olika ut på olika arbetsplatser samt att det delvis är en utbildningsfråga, delvis en ledningsfråga men även ett eget ansvar att se till att det fungerar. Något alla var överens om var att kommunikation och planering var nödvändigt för en bra samverkan.

Jag upplever det som om många tar sina yrkesroll personligt. Inte bara ett yrke, det är en stolthet i det. Det jag kunde se tydligt var att all fritidspersonal önskar ett samarbete med skolan och att de flesta helst vill se det ske i halvklasser där de kan få utnyttja sin pedagogiska kunskap till fullo. Samverkan önskas för många ske så att läraren har halvklass och arbetar mer traditionellt i klassrummet med papper och penna medan fritidspersonalens halvklass kompletterar samma ämne fast genom praktisk undervisning. Slutsaten är att på vissa håll har det skett en drastisk utveckling från förr, där skola och fritids har en bra kommunikation och samverkar med varandra. Medan på andra håll har det egentligen inte skett någon förändring sedan långt tillbaka i tiden där fritidspersonal fortfarande arbetar under lydnad av läraren, utan vidare kommunikation och minimal samverkan.

Under undersökningens gång upptäckte jag vikten av att bli respekterad för sitt yrke, att tas på allvar och känna sig sedd/hörd och bli bekräftad att jobbet man gör är viktigt. Detta är ju något som alla på en arbetsplats måste hjälpas åt med, för någonstans misstänker jag att lärarna säkert kan uppleva det på samma sätt många gånger.

Tack vare Goffmans dramaturgiska perspektiv har jag fått en djupare insikt i problematiken kring samverkan. Hans tankar kring att vi alla har en roll och att de kan se olika ut i olika sammanhang

tror jag stämmer väldigt bra. Kanske är vi alla för upptagna med vår egna roll och blir blinda inför andras roller och missar att det är faktiskt så vi kan få ett bra samarbete? Om man hela tiden slåss för sin roll, sitt yrke, kanske man i den iver missar att andra ibland sträcker ut en hand, för att tillsammans skapa det bästa för barnen?

Lever fritidspersonal kvar på gamla minnen om hur dåligt det varit och intar en försvarsställning direkt, istället för att helt enkelt utgå från att vårt uppdrag är lika viktigt som lärarens och det är endast tillsammans vi kan komplettera dagen för barnen? Om vi utgick från det och var trygga i den rollen, så kanske vi skulle få planeringstiden vi behöver, få den respekt vi förtjänar, inte hamna så långt efter ekonomiskt, fördelning av lokaler och dela på makten i skolans värld? Jag upplever det som att de som har skaffat sig en utbildning börjar bli trygga i sin roll och börjar ta för sig mer.

Efter att sett på mitt material genom ett dramaturgiskt perspektiv insåg jag också att vi alla har roller som vi kanske inte alltid är medvetna om. De som upplevde att samverkan fungerade bra ansåg att de arbetade bra tillsammans och var på lika nivå som läraren. Jag tolkade det som att de nått dit tillsammans. De som inte upplevde att de hade en bra samverkan däremot ansåg att det var på grund av lärarna, ledningen eller ramfaktorer. Inte någon av dem valde se det som att de var en del av det hela. Det fick mig att fundera över eget ansvar och att det är lätt skjuta över ansvaret på någon annan.

Jag vill med min uppsats öppna upp för att det alltid finns fler än ett sätt se på situationer. Kanske skapar vi oss en roll i samspel med de runt omkring oss på vår arbetsplats. Jag hoppas att jag med min uppsats kan väcka lite funderingar kring vilken roll man själv har/tar och hur framträdandena ser ut på just er arbetsplats. Någonstans tror jag att om vi blir medvetna om vår egen del är det en bra början för att kunna göra förändringar, om det behövs, mot en bättre samverkan.

Jag upplever det positivt att samverkan mellan skola och fritids har uppmärksammats inom forskning och jag hoppas vidare att det ska fortsätta forskas om detta. Något som vore intressant skulle vara att få se forskning om lärarnas uppfattning om fritidspersonal och samverkan. Jag tror vi kanske skulle förvånas över mycket, att det kanske finns fördomar om hur de upplever det och att vi trots allt är mer lika än vi tror, lärare och fritidspersonal.

Fredriksson skev om försöksverksamheten i Tungelsta, men i flera andra kommuner pågick också försöksverksamhet med integrering, varav Signebyns skola avslutade deras rapport med:

”9.1.2 Signebyns skola i Årjängs kommun

”Råd till den som vill ändra sitt arbetssätt:

- 1. Läs..... debatlitteratur på området.*
- 2. Starta inte ensam om du inte är en ovanligt stabil person med extremt självförtroende.*
- 3. Försäkra Dig om föräldrarnas stöd innan Du startar. Ge dom god information om vad Du vill göra och varför. Fe dom sedan fortlöpande information om hur arbetet går för undvikande av missförstånd. Glöm inte att ta med svårigheterna.*
- 4. Ta ett steg i taget och känn om marken bär. Förändringar går inte över en natt. ge inte upp om en sak inte lyckas i första taget. Du kanske måste försöka många gånger innan Du finner en bra lösning. Var inte så rädd om prestigen. Om Du vågar erkänna misslyckanden kan Du få hjälp och stöd av andra.*
- 5. Var beredd på Dina kollegors förändrade attityd gentemot Dej och Ditt arbetssätt. Du kommer att upplevas som ett hot mot invanda rutiner. Ditt sätt att jobba kan bli en omedveten kritik av deras arbetssätt.” (Fredriksson 1985 s.173)*

När jag läste detta, skrattade jag lite för mig själv och tyckte det var märkligt skrivit. Men desto längre in i min uppsats jag kom och desto mer jag läste råden insåg jag att det ligger så mycket sanning i det även idag mer än 30 år senare. För att ha vårt yrke tror jag man måste vara stark och stabil, och det upplever jag att de jag intervjuade blev genom att skaffa sig en relevant utbildning. Man får inte vara rädd för att misslyckas, man kommer precis som råden säger misslyckas men om man vågar erkänna det kommer säkerligen andra också se dina försök och stötta dig i det. Här tänker jag på alla roller som vi tar på oss i olika situationer, ibland kanske vi ska våga ta av oss masken och bara erkänna att detta är jag, detta är vad jag vill och denna gången misslyckades jag.

Att vi fritidspersonal kan upplevas som ett hot mot invanda rutiner är jag nästan säker på och lärarna kan nog många gånger känna sig kritiserade och ha svårt släppa in någon i deras arbete. Kanske för att de också är rädda bli granskade och behöva släppa sin mask inför någon annan, som de inte vet om de arbetar på samma sätt som dem själva. Men någonstans är det här vi är nu, det är dags för förändring och att vi tillsammans hjälps åt att skapa och utbilda nästa generation. Och ja, vi kommer få försöka många gånger om innan vi hittar en bra lösning, men jag tror vi är på god väg att hitta den nu, ett steg är definitivt en bra samverkan. Tack vare min undersökning har jag fått se att

det faktiskt finns bra samverkan och känner en stark tro på framtiden och att fritidshemmets roll ska växa ännu mer och bra samverkan ska sprida sig till alla skolor framöver.

7. Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) (2011), *Handbok i kvalitativa metoder* Stockholm: Liber

Fredriksson, Gunilla, (1985) *Integration förskola-skola-fritidshem går det?: utvärdering av en försöksverksamhet med integration-samverkan mellan förskola-skola-fritidshem på Syskonstugan i Tungalsta* Högskolan för lärarutbildningen i Stockholm

Goffman, Erving (1959), *The Presentation of Self in Everyday Life* New York: Doubleday & Company Inc Svensk översättning av Bergström, Sven (2014), *Jaget och maskerna- en studie i vardagslivets dramatik* Lund: Studentlitteratur

Haglund, Björn och Klerfelt, Anna (red) (2015), *Fritidspedagogik- fritidshemmets teorier och praktiker* Stockholm: Liber AB

Hansen, Monica (1999), *Yrkeskulturer i möte: läraren, fritidspedagogen och samverkan*. Göteborg: universitet (Diss)

Hansen Orwehag, Monica (2015), i Pihlgren, Ann *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget* Lund: Studentlitteratur

Jensen, Mikael (2014), i Pihlgren, Ann *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget* Lund: Studentlitteratur

Pihlgren, Ann (2015), *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget* Lund: Studentlitteratur

Rohlin, Malin (2015), i Pihlgren, Ann *Fritidshemmet och skolan- det gemensamma uppdraget* Lund: Studentlitteratur,

Rohlin, Malin (2011), *Att styra i namn av barns fritid- En nutidshistoria om konstruktionen av dagens fritidshem i samordning med skolan* Lärarhögskolan i Stockholm (Diss)

Skolverket (2011), *Läroplan för grundskolan. förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, Västerås:
Edita

Skolverket (2014), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer fritidshem*, Stockholm: Elanders
Sverige AB

Öberg, Peter (2011), Livshistorieintervjuer i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red) *Handbok i
kvalitativa metoder*, Stockholm: Liber

Bifogade fil A

Enkät

Självständigt arbete Södertörns högskola vårterminen 2016

Samverkan mellan skola och fritids

Hej!

Mitt namn är Maria Larsson och jag går sista terminen på Södertörns högskola, till att bli grundlärare mot fritidshem. Jag är mitt uppe i C-uppsats och vänder mig därför nu till er för lite hjälp i min undersökning. Mitt område jag valt skriva om är samverkan mellan skola och fritids. Jag kommer skicka ut denna enkäten till alla i grupp 1 och hoppas så många som möjligt svarar, men det är helt frivilligt. Det tar inte mer än 5 minuter och jag skulle bli väldigt tacksam om ni tog er tid till detta.

Ni kommer självklart vara anonyma i min uppsats, varken ert namn eller er skolas namn kommer synas någonstans. De uppgifter jag får av er kommer endast användas i forskningsändamål och det innebär att enda syftet med denna enkät är att få underlag till min c-uppsats.

Om ni väljer delta klicka på länken nedan och besvara frågorna senast söndagen den 6 mars.

Tack!

Vad innebär samverkan?

I läroplanen Lgr 11 (Skolverket 2011 s.16) står det att det ska finnas ett samarbete mellan fritidshem och skola för att berika elevernas utveckling och lärande. Vidare står det att läraren ska utbyta kunskaper och erfarenheter med fritidspersonal. Fritidshemmet ska även komplettera skolans uppdrag. I de Allmänna råden för fritidshem (Skolverket 2014 s.13) kan man läsa att det på många håll skett en integrering av verksamheterna fritidshem och skola. Genom att personalen i de olika verksamheterna i stor utsträckning arbetar tillsammans skapas de bästa möjliga förutsättningar för elevernas utveckling och lärande.

Namn: _____

Arbetsplats: _____

Min arbetsplats ligger i kommunen: _____

Fråga 1: Anser du att samverkan fungerar mellan skola och fritids på din arbetsplats?

(sätt ett kryss efter det svar du vill ge)

JA _____

NEJ _____

Fråga 1a: Varför upplever du det så?

Bifogad fil B

Intervjufrågor

Namn:

Arbetsplats:

Kommun:

Antal år i yrket:

Antal år på arbetsplatsen:

Ålder på barnen på er avdelning:

1. Hur ser samverkan ut på din arbetsplats? beskriv
2. Hur mycket samverkas det mellan skola och fritids? beskriv din arbetsvecka ihop med skolan
3. Anser du att samverkan mellan skola & fritids fungerar på din arbetsplats? utveckla

Följdfrågor:

- a. varför upplever du det så här? Utveckla, ge exempel
- b. har du planeringstid ihop med läraren du samverkar med, har du egenplanering? berätta hur ditt schema ser ut över valfri dag.
- d. Hur ser du på ett bra samarbete mellan skola & fritids? Ge konkreta exempel
- e. Skulle du vilja ändra något kring samverkan på din arbetsplats? Förklara hur
- e. Är du nöjd med hur lokalerna fördelas skola & fritids? Berätta hur dina lokaler ser ut på din arbetsplats
- f. Är ledningen tydlig med ert uppdrag på fritidshemmet? berätta hur du fick reda på det

I arbetet med de allmänna råden visade det sig att många saknade struktur och former för hur samverkan skulle ske.

- g. Upplever du detta i din verksamhet? ge exempel
- h. Vilka förbättringar behövs eventuellt? ge förslag

Bifogad fil C

Sekretessblad till kontaktperson för intervju och observation

Jag, Maria Larsson, intygar här med att:

- de uppgifter jag får från intervju och observation endast kommer användas som material till mitt självständiga arbete på grundlärarprogrammet mot fritidshem på Södertörns högskola
- de uppgifter jag samlat in kommer vara anonyma
- de uppgifter jag samlat in kommer endast hantera av mig
- deltagandet i intervju och observation är helt frivilligt och ni kan när som helst välja att avsluta samarbetet

Tack för att ni medverkar!

Maria Larsson
